

Studies uit de huisartspraktijk

Proefschriften van huisartsen, 1900-1979

PROF. DR. G. J. BREMER*

Deze bijdrage moet gezien worden als een aflevering in een korte reeks artikelen waarin wordt bericht over wetenschappelijke publikaties van huisartsen. In de voorafgaande bijdragen werd een overzicht gegeven van hun publikaties in het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*; deze aflevering is gewijd aan de dissertaties van huisartsen.

Inleiding

De publikaties in het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* uit de periode 1857-1900 (*Van Dalen en Bremer*) betroffen vooral het terrein van de infectieziekten, terwijl ook de kindergeneeskunde een geliefd onderwerp was. Slechts één artikel was door meer dan één huisarts geschreven. In de periode 1900-1957 (*Vesseur en Bremer*) werd eveneens veel aandacht geschonken aan de infectieziekten, terwijl ook de primaire preventie, de verloskunde, de epidemiologie, de sociale geneeskunde en de kindergeneeskunde dikwijls onderwerpen opleverden. Ook in deze periode werd zelden een artikel door meer dan één arts geschreven.

In deze bijdrage zullen wij een overzicht geven van de dissertaties geschreven door huisartsen gedurende de periode 1900-1979. Het gaat om dissertaties geschreven door artsen die ten tijde van hun promotie de huisartspraktijk uitoefenden; 237 proefschriften.

Niet alle beschreven onderzoeken vonden plaats in de huisartspraktijk. Zo waren er nogal wat huisartsen die in het begin van hun vestiging – met een nog kleine praktijk – een promotieonderzoek verrichtten geheel naast hun huisartsenwerk. Omgekeerd zijn er ook enkele proefschriften bewerkt in de huisartspraktijk of bewerkt in samenwerking met huisartsen, maar niet door huisartsen geschreven. De titels vindt men in *bijlage 2*.

Wij kozen de periode vanaf 1900 omdat blijkt dat vóór die tijd vrijwel geen pro-

motieonderzoek in de huisartspraktijk heeft plaatsgevonden. Wij vonden slechts drie titels (*bijlage 3*).

Wij hebben alleen proefschriften bestudeerd voor zover deze in een van de moderne talen zijn geschreven. Vóór omstreeks 1850 promoveerde men in het Latijn. In 1847 verscheen in Utrecht voor het eerst een proefschrift in het Nederlands.

De totstandkoming van de lijst

Een systematische manier om deze proefschriften op te zoeken is er niet. Uit de administratie van de universiteiten is niet te halen of de desbetreffende promovendus huisarts was ten tijde van zijn promotie. Slechts over de Utrechtse promovendi is een betrekkelijk modern *Album promotorum* (1963) verschenen. Wel bestaan dergelijke geschriften ook van andere universiteiten, maar deze boeken zijn van veel oudere datum, zodat wij daar geen informatie uit konden putten. Trouwens, ook het Utrechtse boek was voor ons slechts van geringe betekenis omdat nergens vermeld staat of de promovendus huisarts was.

Het begrip huisarts is ook niet gemakkelijk te gebruiken. Het verandert tussen 1900 en 1979 van betekenis. In feite waren alle artsen vóór 1933 huisarts, doordat in dat jaar pas officieel de specialismen werden erkend. Formeel is er pas sprake van een „echte” huisarts na (ongeveer) 1970, sinds een registratie plaatsvond. Wij rekenen iemand tot huisarts als bleek dat hij de „algemene praktijk” uitoefende. Er zijn tijden geweest dat men dan tevens schoolarts of bedrijfsarts kon zijn.

Tegenwoordig schrijven de meeste

promovendi een curriculum vitae aan het eind van hun dissertatie. In dat geval is het eenvoudig uit te maken of de auteur huisarts was. Het ware te wensen dat een dergelijk curriculum vitae in de toekomst verplicht gesteld wordt.

Onze bibliografie van ruim 236 dissertaties is als volgt tot stand gekomen:

- Alle vier de delen van de catalogus van de Bibliotheca Medica Neerlandica hebben wij doorgelopen en alle dissertaties waarvan de titel zou doen vermoeden dat zij in de huisartspraktijk zijn bewerkt, zijn in de Amsterdamse Universiteitsbibliotheek aangevraagd en bestudeerd. Het beoordelen of de auteur ten tijde van de promotie huisarts was, neemt (per dissertatie) ongeveer een half uur in beslag. Twijfelgevallen werden ter zijde gelegd. Soms was bijvoorbeeld het voorwoord duidelijk op dit punt. Een enkele maal was nogal wat spoorwerk nodig en moest zelfs met de familie gecorrespondeerd worden.

- Via de literatuurlijsten van deze dissertaties konden nieuwe vondsten gedaan worden.

- Bij het zoeken naar wetenschappelijke publikaties van huisartsen in het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* is destijds tevens gekeken naar boekbesprekingen en naar bijdragen waarin artsen werden herdacht. Ook dit leverde dissertaties op.

- In het bekende *Geneeskundig adresboek voor Nederland* hebben wij de gepromoveerde huisartsen opgezocht. Deze huisartsen is vervolgens een enquêteformuliertje gezonden. Op deze manier mist men dus de huisartsen die, eenmaal gepromoveerd in de huisartspraktijk, later de huispraktijk verlaten.

- Eveneens is – in een later stadium – een enquête gehouden onder gepromoveerde huisartsen uit het bestand van het Nederlands Huisartsen Instituut.

- Het antiquariaat Sweris in Leiden is ons zeer behulpzaam geweest bij het signaleren van bepaalde dissertaties en tenslotte hebben wij een oproep in *huisarts en wetenschap* geplaatst, die echter geen nieuwe vondsten opleverde.

Algemene opmerkingen

Van ruim vijftig dissertaties verscheen een handelseditie. Het is jammer dat de uitgever een dergelijk boek niet voorziet van het oorspronkelijke stellingenblad. Alleen al de stellingen van de dissertaties leverden een artikel op waarin de lezer een aardig overzicht krijgt van de veranderingen in de huisartsgenees-

*Hoogleraar huisartseneeskunde Rijksuniversiteit Groningen.

kunde gedurende de laatste zeventig jaar (*Bremer*).

Hornstra schreef een artikel, *Promoveren door huisartsen*, waarin hij zegt: „Het aantal dissertaties van huisartsen over onderwerpen in de huisartspraktijk mag in de toekomst ongetwijfeld worden gehanteerd als maat voor de bloei van het NHG”. *Hornstra* zegt echter ook: „Wanneer de dissertatie een eenmanszaak moet worden, dan is de keuze van onderwerp voor de huisarts zeer beperkt”.

Van der Wielen vermeldt dat van de huisartsen ongeveer 7 procent is gepromoveerd, 15 procent zegt ermee bezig te zijn. Tegenwoordig ligt dat aantal aanmerkelijk lager: het blijft betrekkelijk zeldzaam dat een huisarts een dissertatie schrijft. Ook de toename van het aantal groepspraktijken en gezondheidscentra heeft niet geleid tot een duidelijke stijging van het aantal promoties, hoewel deze vormen van praktijkvoering vaak gepropageerd worden met het argument dat huisartsen „in samenwerkingsverband” meer wetenschappelijk werk zouden kunnen doen. Voorzover wij weten is er tot nu toe geen enkele pas afgestudeerde huisarts gepromoveerd alvorens de praktijk in te gaan.

Er staan enkele zeer bekende boeken op de lijst:

Cohen, E. A. Het Duitse concentratiekamp. Een medische en psychologische studie. *Utrecht*, 1952.

Dit boek werd vier maal herdrukt en vertaald in het Engels, Japans en Zweeds.

Vroom, M. G. Schrik, angst en vrees. Een psychiatrische en phaenomenologische studie naar aanleiding van vliegtuigbombardementen. *Utrecht*, 1942.

Deze dissertatie werd geschreven door een huisarts in Den Helder. Het boek werd door de Duitsers in beslag genomen, maar in 1946 volgde een tweede druk.

Buma, J. T. De huisarts en zijn patiënt. Grondslagen van medisch denken en handelen. *Amsterdam*, 1949.

Dit boek werd bekroond door de Koninklijke Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst op haar eeuwfeest.

Twee huisartsen promoveerden cum laude:

Andel, M. A. van. Volksgeneeskunst in Nederland, *Leiden*, 1909.

Hoogendoorn, D. Over de diphterie in Nederland. Epidemiologie en prophylaxe. *Utrecht*, 1948.

Wie de gehele reeks bestudeert merkt enkele bijzonderheden op. Twee huisartsen die vlak bij elkaar wonen op Zuid-Beveland (Folmer – 1923 in Driewegen – en Koek – 1922 in Hoedekenskerke) promoveerden ongeveer tegelijkertijd op een verloskundig onderwerp. Óf vrienden die elkaar hebben geholpen óf twee zeer grote concurrenten! Zij noemen elkaar niet in het voorwoord van hun dissertaties.

Merkwaardig ook de dissertaties van de beide collegae Taams. De vader, J. Taams, promoveert in 1932 op: De historische ontwikkeling van het typhusvraagstuk; de zoon, J. D. Taams in 1968 op: Gegevens over typhus en paratyphus-B in Nederland, Amsterdam en Rotterdam in deze eeuw (*Amsterdam*). De naam Drogendijk komt tweemaal in de reeks voor. In 1975 promoveert C. A. Drogendijk op: Het protestants-christelijk ziekenhuis in Nederland (*Amsterdam VU*); Promotor: zijn vader A. C. Drogendijk, die in 1935 gepromoveerd is op: De verloskundige voorziening in Dordrecht van ± 1500 tot heden (*Amsterdam VU*).

Ook de naam Lamberts komt tweemaal voor. J. H. Lamberts promoveert in 1947 op zijn Onderzoek naar den voedingstoestand van Rotterdamsche schoolkinderen (*Utrecht*); de zoon, H. Lamberts, promoveert in 1969 op Een psychosociaal antropometrisch en arbeidsfysiologisch profiel van gewone en geestelijk niet-stabiele dienstplichtigen (*Leiden*).

Slechts twee dissertaties verschenen uit een groepspraktijk en/of gezondheidscentrum: die van De Neeff en van Crebolder; drie medewerkers aan de instituten schreven een dissertatie: Haag, Koperberg en Van der Does.

De geschiedenis der geneeskunde kwam vierentwintig maal aan bod. Nederlandse huisartsen hebben op dit in Nederland verwaarloosde gebied hun sporen verdiend. Merkwaardig genoeg vormt Gorcum ten aanzien van deze wetenschap een „centrum”. Twee huisartsen kregen een (tijdelijke) academische functie: J. G. de Lint (Geneeskundige volksprenten in Nederland. *Leiden*, 1918) werd later privaat-docent aan dezelfde universiteit, terwijl T. H. Schlichting (De temperamenten, een historisch-critische studie. *Leiden*, 1935) in 1953 benoemd werd tot lector in de geschiedenis der geneeskunde in Amsterdam.

Twee huisartsen deden hun onderzoek in het buitenland: F. H. Weisz (1972) in Kameroen en H. R. Folmer (1968) in Noorwegen.

Tenslotte: twintig boeken verschenen in de Engelse taal – een andere buitenlandse taal werd niet gebruikt – en slechts drie dissertaties werden door een vrouw geschreven; dat waren W. J. de Bouvé (De motoriek als persoonlijkheidskenmerk van het kind, *Leiden*, 1940), I. Haag (1977) en W. H. S. Fenis (1965).

Studies uit de huisartspraktijk

Het heeft geen zin hier alle 237 dissertaties te bespreken. Het materiaal is zeer heterogeen en het maken van een classificatie van dit materiaal is bijzonder moeilijk. Het is uiteraard mogelijk het materiaal in te delen naar jaar van de promotie, naar universiteit, naar woonplaats van de promovendus (hoewel dit laatste al veel moeilijkheden met zich meebrengt omdat de woonplaats niet consequent wordt vermeld), enzovoort. Veel interessanter is de boeken in te delen naar het onderwerp dat wordt behandeld. Ook dit levert veel problemen op doordat er bij deze wijze van indelen bijzonder veel dubbele vermeldingen voorkomen. *Touw-Otten* heeft dit geprobeerd maar, ook haar indeling vertoont nogal wat inconsequenties. Dit is natuurlijk niet zo'n wonder want in een bibliotheek heeft ieder boek verscheidene „ingangen”.

Ook de keuze om hier dan maar alle boeken die van belang zijn voor de huisartsgeneeskunde op te sommen, is moeilijk toe te passen omdat vrijwel alles – behalve misschien enkele laboratoriumonderzoeken en enkele geschiedkundige geschriften – min of meer van belang is voor de huisarts. Om deze reden hebben wij in de nu volgende reeks boeken alleen die dissertaties opgenomen waarin een onderzoek wordt beschreven dat heeft plaatsgevonden in de eigen praktijk en/of waarin gegevens vermeld staan die verkregen zijn met hulp van andere huisartsen.

Op zichzelf is het maken van een dergelijke indeling al niet zo eenvoudig. In de eerste plaats is het begrip huisartspraktijk in de loop van de jaren veranderd. Een huisarts die vroeger tevens schoolarts was en een onderzoek deed bij schoolkinderen, hebben wij nu niet meegeteld; wij hebben dus het nieuwe begrip huisartspraktijk op het oude materiaal toegepast. In de tweede plaats zijn er nogal wat huisartsen geweest die, geïnspireerd door een of meer „gevallen” in de eigen praktijk, een onderzoek hebben gedaan op „een andere plaats”, omdat hun materiaal niet toereikend was om relevante conclusies te kunnen

trekken. Wij noemen slechts die boeken waarin aan de hand van – of uitgaande van – een uitvoerig beschreven eigen geval een groter terrein wordt geëxploreerd. In de derde plaats zijn alle boeken waarin een historisch onderzoek wordt beschreven, niet genoemd, terwijl ook dissertaties waarin epidemiologisch onderzoek aan de hand van gegevens van anderen – het CBS bijvoorbeeld – wordt gedaan, buiten beschouwing blijven.

Een moeilijkheid leverden die boeken op waarin huisartsen laboratoriumonderzoek beschreven uitgaande van materiaal (bloed, urine, enzovoort) van eigen patiënten. Deze boeken komen wel in onze reeks voor, hoewel het onderwerp met „huisartsgeneeskunde” vaak niet zoveel te maken heeft.

Dit publiceren van een lijst met titels van proefschriften van huisartsen heeft het volgende doel:

- De lijst geeft een overzicht van de onderwerpen waar huisartsen in geïnteresseerd zijn (geweest) en dit overzicht heeft als zodanig al historische waarde. Ik ben nog niet zover gekomen, dat ik een gedegen overzicht zou kunnen schrijven, maar het is mij nu al duidelijk dat huisartsen zeer vaak sterk tijdsgebonden onderwerpen hebben onderzocht en blijk gaven van een sterke betrokkenheid bij de geneeskundige problemen van hun tijd. Er is een tijd geweest dat de tuberculose zeer belangrijk was – vooral vóór 1930 –, dat voedingsonderzoek en vitamines in de belangstelling stonden – 1930-1940 –, dat veel aandacht werd besteed aan geboortenregeling – omstreeks 1950 – enzovoort.

- De gezamenlijke dissertaties geven een goed overzicht van de methoden van onderzoek die in de huisartspraktijk toegepast kunnen worden. Het analyseren van deze methoden lijkt mij voor de huisartsgeneeskunde van groot belang. Misschien komen wij later hier nog eens op terug. *Touw-Otten* heeft daartoe nu een eerste stap genomen.

- De lijst kan toekomstige huisartsenonderzoekers informatie geven over wat er zoal in de huisartspraktijk is onderzocht. Een herhaling van een bepaald onderzoek zou nu misschien nuttig kunnen zijn.

- De lijst kan inspirerend werken op aanstaande onderzoekers; bovendien is nu gemakkelijk na te gaan of bepaalde onderwerpen niet, of onvoldoende zijn bestudeerd. Merkwaardig is dat sommige veel voorkomende problemen nooit door huisartsen wetenschappelijk zijn

geanalyseerd: adipositas, ongevallen in de woning, samenwerking met de apotheker, de weekenddienst, enzovoort.

- De dissertaties kunnen toekomstige huisartsen-onderzoekers informatie geven omtrent de problematiek die zich kan voordoen bij onderzoek in de huisartspraktijk in het algemeen en bij dat speciale onderzoek in het bijzonder. In enkele proefschriften worden deze problemen goed besproken.

- De lijst kan als handleiding dienen bij de opbouw van een instituutsbibliotheek. Vrij veel dissertaties zijn nog altijd antiquarisch verkrijgbaar.

Van de 237 dissertaties voldeden 110 aan de genoemde criteria (*bijlage 1*). Tenslotte hebben wij alle dissertaties met sociaal-geneeskundige onderwerpen waarin de rol van de huisarts ter sprake komt in een aparte lijst opgenomen (*bijlage 4*).

Geraadpleegde literatuur

- Album promotorum der Rijksuniversiteit Utrecht (1815-1936). *Brill, Leiden*, 1963.
- Dalen, P. J. van en G. J. Bremer. Publicaties van huisartsen in het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde van 1857 tot 1900. (1979) *huisarts en wetenschap* **22**, 114-121.
- Bremer, G. J. Een aantal stellingen bij proefschriften van huisartsen. In: *Holland naar de horizon. Nederlands Huisartsen Instituut, Utrecht*, 1979.
- Hornstra, R. Promoveren door huisartsen. (1960) *huisarts en wetenschap* **3**, 281.
- Touw-Otten, F. Wetenschapsbeoefening en huisartsgeneeskunde, *Dissertatie Utrecht*, 1981.
- Vesseur, J. en G. J. Bremer. Publicaties van huisartsen in het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde van 1900 tot 1957. (1975) *huisarts en wetenschap* **18**, 105-114.
- Wielen, Y. van der. De huisarts en de doeltreffendheid van zijn aandeel in de gezondheidszorg. *Dissertatie Leiden*, 1960.

Bijlage 1

Dissertaties bewerkt in de huisartspraktijk

- Aalderen, H. J. van. Jonge nerveuze kinderen. *Utrecht*, 1966.
- Alons, C. L. De erfelijke factor in de aetiologie van de tuberculose. *Groningen*, 1928.
- Bangma, P. Huisarts en anticonceptie. *Utrecht*, 1970.
- Banning, C. De voeding te Zaandam in 1929/1930. *Utrecht*, 1931.
- Bekkering, P. G. De patiënt, de „pil” en de huisarts. *Nijmegen*, 1969.
- Bergsma, J. J. Preventief geneeskundig onderzoek in de huisartspraktijk. *Nijmegen*, 1966.

- Beus, Ch. H. de. Elektrocardiografie in de huisartspraktijk. *Nijmegen*, 1969.
- Boer, J. J. Ascaris Lumbricoïdes L. in een dorpspraktijk. *Groningen*, 1963.
- Bos, G. J. Klinische vormen en epidemiologische gegevens betreffende infecties door het E.C.H.O. type 9 virus. *Leiden*, 1958.
- Bots, A. W. Keelontsteking in de huisartsenpraktijk. *Leiden*, 1965.
- Bowles, C. H. Voedingsgewoonten en relevante gezondheidsaspecten van bejaarden in een Rotterdamse huisartspraktijk 1971-1975. *Leiden*, 1979.
- Bremer, G. J. Het verwijzen in de huisartspraktijk. *Utrecht*, 1964.
- Brenkman, C. F. De huisarts en het gezin van zijn patiënt. *Utrecht*, 1963.
- Brouwer, W. Ervaringen met psychosociaal-anamnestic onderzoek als diagnostisch hulpmiddel in een huisartsenpraktijk. *Groningen*, 1962.
- Bruggen, J. A. R. van. Studies on the influenza A-epidemic of January-March 1941 at Groningen. *Leiden*, 1947.
- Buma, J. T. De huisarts en zijn patiënt. *Amsterdam*, 1949.
- Burger, A. K. C. Een algemeen lichamelijk en electrocardiografisch onderzoek bij een groep bejaarden in een huisartsenpraktijk. *Utrecht*, 1971.
- Cate, H. P. ten. Een onderzoek naar het Vitamine-C-gehalte van het bloed in oorlogstijd uit de algemene praktijk. *Utrecht*, 1941.
- Cate, R. S. ten. De praktijkhulp van de huisarts. *Amsterdam*, 1956.
- Cornelissen, R. L. Persoonlijheidsstructuur en emotionele conflictsituaties bij vrouwelijke patiënten met cholelithiasis. *Amsterdam*, 1956.
- Crebolder, H. F. J. M. Onderzoekingen rond een gezondheidscentrum. *Nijmegen*, 1977.
- Daal, Iz. van. Ervaringen uit de praktijk omtrent kindersterfte. *Amsterdam*, 1919.
- Dam, Jac. van. Waarnemingen over het voorkomen van kanker ten platten lande. *Amsterdam*, 1918.
- Daniëls, A. J. M. Onderzoek naar enterovirussen, Salmonellae en Shigellae in gezinnen met jonge kinderen. *Amsterdam*, 1966.
- Deen, K. J. van. Arbeidsanalyse in een platelandspraktijk. *Groningen*, 1952.
- Ditzhuysen, F. B. M. G. van. Sociale wetgeving in verband met het karakter van een Twentse bevolkingsgroep. *Leiden*, 1955.
- Does, E. van der. Acute coronary events in general practice. *Rotterdam*, 1978.
- Dool, C. W. A. van den. Enige mogelijkheden tot het vroegtijdig opsporen van chronische ziekten door de huisarts. *Leiden*, 1960.
- Doyer, J. J. Th. Proeve van een onderzoek omtrent het familiair en hereditair voorkomen van tuberculose volgens de wetenschappelijk-genealogische methode. *Groningen*, 1920.
- Dijkhuis, H. J. P. M. Anticoagulantia in de huisartspraktijk. *Utrecht*, 1962.
- Es, J. C. van. Gezinnen met zwakzinnige

- kinderen. *Utrecht*, 1959.
- Feen, J. A. E. van der. Hypertensie, een uitdaging aan de huisarts. *Rotterdam*, 1977.
- Fennis, W. H. S. Lactaat dihydrogenase-iso-enzymen in het bijzonder bij de ziekte van Pfeiffer. *Amsterdam*, 1965.
- Fieren, C. J. Het myocardinfarct. Een prospectief onderzoek naar de morbiditeit en de sterfte, speciaal in de acute fase in het woongebied „Neder-Veluwe”. *Nijmegen*, 1972.
- Fizaan, P. J. M. De invloed van achilia gastrica en deficiënte voeding op het roode bloedbeeld. *Amsterdam*, 1940.
- Folmer, H. R. Verslag van 1247 baringen. *Amsterdam*, 1923.
- Folmer, H. R. Huisarts en ijsberg. *Utrecht*, 1968.
- Fuldauer, A. Bejaardenonderzoek in een huisartspraktijk. *Leiden*, 1966.
- Gaymans, R. De klinische betekenis van „Bacteriurie”. Voorkomen en verloop bij vrouwen van vijftien jaar en ouder in een huisartspraktijk. *Leiden*, 1972.
- Geuns, H. van. Urinary tract calculi. A population survey in a Dutch Community (Hasselt). On the occurrence and consequences of silent stone disease. *Groningen*, 1978.
- Geus, C. A. de. Huisarts en kankerpatiënt. *Utrecht*, 1970.
- Gill, K. Sociaal verloskundige verkenningen. *Utrecht*, 1973.
- Goor, I. A. van. Huisarts en preventieve gezondheidszorg. *Leiden*, 1961.
- Groothuyse, J. W. De arbeidsstructuur van de prostitutie. *Utrecht*, 1970.
- Haag, I. Een prospectief onderzoek naar het beloop van asymptomatische bacteriurie bij kinderen. *Rotterdam*, 1977.
- Hemmes, G. D. Over hereditaire nystagmus. *Utrecht*, 1924.
- Hoeven, J. van der. Evaluation of a programme of periodic medical examination. *Nijmegen*, 1971.
- Hoevenaars, H. A. M. Measles and measles vaccinations. *Amsterdam*, 1967.
- Hogerzeil, H. H. W. Resultaten in een huisartspraktijk. *Utrecht*, 1954.
- Hondelink, H. Gegevens, verzameld naar aanleiding van een kinkhoestepidemie in een overzichtelijke algemene praktijk. *Leiden*, 1929.
- Honig, P. J. J. Studie over de malaria te Nieuwendam en omgeving. *Amsterdam*, 1922.
- Hout, W. P. van den. De brachialgie in de huisartspraktijk. *Groningen*, 1969.
- Huygen, F. J. Lobaire pneumonie als besmettelijke ziekte. Een studie uit de algemene praktijk. *Utrecht*, 1948.
- Jong, D. J. de. De gesprekmethode in de huisartspraktijk ten dienste van de diagnostiek en therapie bij psychosomatische aandoeningen. *Nijmegen*, 1964.
- Koek, C. Over de praktische waarde van enige obstetrische handelingen. *Leiden*, 1922.
- Koperberg, I. Ph. L. Therapeutische waardebepaling van slaapmiddelen in de huisartspraktijk en het placebo-effect. *Utrecht*, 1977.
- Kortenhorst, F. H. K. Nikkelallergie in een huisartspraktijk. *Amsterdam*, 1964.
- Kropveld, A. I. Trombose en embolie van de buikaorta. *Amsterdam*, 1930.
- Kuipers, F. C. Over haemochromatosis met hepato-cerebrale degeneratie. *Amsterdam*, 1932.
- Lidt de Jeude, A. H. van. *Trichomonas vaginalis* heeft geen pathogene betekenis. *Utrecht*, 1952.
- Ligtenberg, W. J. J. Abortus in de huisartspraktijk. *Utrecht*, 1966.
- Löwenberg, A. Causes of coughing in Groningen general practice. *Groningen*, 1959.
- Luger, G. W. Urineweginfecties in de algemene praktijk. *Amsterdam*, 1967.
- Melker, R. A. de. Ziekenhuispatiënt, huisarts, huisgezin. *Nijmegen*, 1973.
- Moors, J. P. C. Gezinsregeling. Een onderzoek in een huisartspraktijk naar gedrag en houding tegenover de gezinsregeling. *Utrecht*, 1970.
- Mulder, J. D. Bevolkingsonderzoek naar diabetes mellitus. *Leiden*, 1962.
- Muller, H. K. Een oriënterend somatometrisch en densitometrisch onderzoek. *Leiden*, 1972.
- Neeff, J. I. de. Prenatale zorg en het gezondheidscentrum van Didam. *Utrecht*, 1972.
- Nieuwenhuijzen, M. G. van. Persoon en milieu van de ulcus duodenilijder. *Utrecht*, 1961.
- Oei, H. Serumphosphatasen bij gezonden en zieken. *Amsterdam*, 1950.
- Ogterop, J. C. Een onderzoek in de algemene praktijk naar de vitamine B1 uitscheiding (aneurine) vóór en tijdens distributie. *Utrecht*, 1941.
- Oliemans, A. P. Morbiditeit in de huisartspraktijk. *Utrecht*, 1969.
- Oostingh, R. Isolaatvorming en confessie in verband met de genetische bevolkingsstructuur. *Groningen*, 1958.
- Pel, J. Z. S. Alledaagse infectieziekten in de eerste vijf levensjaren. *Amsterdam*, 1960.
- Penning, C. P. J. Onderzoek der bevolking van de Over-Veluwe. *Utrecht*, 1932.
- Pot, H. Postmenopauze-oestrus en atherosclerose. *Utrecht*, 1972.
- Raupp, J. L. M. Over werkwijzen van huisartsen. *Nijmegen*, 1971.
- Reep, A. F. M. van der. Tuberculose in een plattelandspraktijk, een medisch-sociografisch onderzoek. *Nijmegen*, 1959.
- Rens, J. W. G. A. van. Glaucoma simplex in de huisartspraktijk. *Nijmegen*, 1976.
- Roelink, H. Acute middenoorontsteking in de algemene praktijk. *Nijmegen*, 1965.
- Roemeling Frima, J. Serumcholesterol en nicotinezuur. *Groningen*, 1973.
- Roorda, P. A. De behandeling van de dreigende abortus. *Utrecht*, 1964.
- Ruhe, H. A. M. Een huisartspraktijk in 1938 en 1954. *Utrecht*, 1957.
- Ruigh, A. de. Milieufactoren en gezondheidsbeleving. *Nijmegen*, 1973.
- Ruiter, H. I. de. Mazelenbestrijding in de algemene praktijk. *Utrecht*, 1937.
- Rijpma, S. Gezondheid en gezinsindividualisering in een agrarische gemeenschap. *Wageningen*, 1973.
- Saan, M. Over methoden ter bevordering van de efficiency in de praktijkvoering van de huisarts. *Groningen*, 1967.
- Sanders, W. A. Herpes Zoster in de huisartspraktijk. *Nijmegen*, 1968.
- Schaab, W. J. De voeding en de voedingstoestand van de bevolking van Uden 1948-1949. *Amsterdam*, 1949.
- Schilperoort, J. De toepasbaarheid van electrocardiografische diagnostiek in de huisartspraktijk. *Utrecht*, 1977.
- Smit, L. Verslag van vijfhonderd verlossingen op het platteland. *Leiden*, 1918.
- Smit, P. Th. Spoedgevallen in een huisartspraktijk. *Nijmegen*, 1974.
- Sonneville, L. M. de. Een epidemie van mononucleosis infectiosa in de algemene praktijk. *Leiden*, 1949.
- Stoel, M. van der. Over immunisatie tegen roodvonk gedurende een epidemie te Voorschoten. *Leiden*, 1930.
- Taams, J. De historische ontwikkeling van het typhus vraagstuk. *Leiden*, 1932.
- Taminiau, P. L. M. M. Bijdrage tot de kennis van het familiair en hereditair voorkomen van carcinoom. *Utrecht*, 1926.
- Tazelaar, J. Over expositie en hereditaire dispositie bij tuberculose. *Amsterdam*, 1926.
- Trommel, M. J. van. Huisarts en urineweginfectie. *Groningen*, 1968.
- Velden, H. G. M. van der. Huisvrouw-huisarts-huisgezin. Een onderzoek naar ziekten en gezondheidsstoornissen bij een aantal huisvrouwen in een huisartspraktijk. *Nijmegen*, 1971.
- Verboom, A. Verloskunde in de huisartspraktijk. *Amsterdam*, 1968.
- Vlamings, H. L. A. Samenwerking van huisarts en maatschappelijk werkster. *Nijmegen*, 1967.
- Vries, A. E. N. de. Gezin en hulpverlening in Dorpbijstad. *Nijmegen*, 1973.
- Vroom, M. G. Schrik, angst en vrees. Een psychiatrische en fenomenologische studie naar aanleiding van vliegtuigbombardeementen. *Utrecht*, 1942.
- Weisz, F. H. On delegation in medicine and dentistry. *Amsterdam*, 1972.
- Wesly, L. A. Een onderzoek in de praktijk naar de betekenis van de vitamine-A-spiegel van het bloedserum. *Utrecht*, 1940.
- Wilhelmij, M. Een onderzoek in de algemene praktijk naar de gemiddelde doorsnede der erythrocyten in het bijzonder bij vermagering in oorlogstijd. *Utrecht*, 1945.
- Woltring, B. Gelijkens van tweelingen. Een psychologisch onderzoek. *Nijmegen*, 1938.
- Wong Lun Hing, F. J. H. Prostitutie. Een fenomenologische studie uit een huisartspraktijk. *Leiden*, 1962.
- Zuiderveld, U. Honderd gezonde mannen. *Amsterdam*, 1974.
- Zuiderweg, A. Over het voorkomen van asma (C.A.R.A.) in een huisartspraktijk in Zuid-Oost-Groningen. *Groningen*, 1962.

Bijlage 2

Dissertaties geschreven door niet-huisartsen over „de huisarts”

- Boer, R. A. de. Nascholing van huisartsen. Resultaten van het werk in studiegroepen medische psychologie. *Leiden*, 1973.
- Jansen-Emmer, E. M. Bijdrage tot de kennis van het aandeel van de huisarts in de geneeskundige verzorging van de Amsterdamse bevolking. *Amsterdam*, 1958.
- Persoon, J. M. G. Veranderingen in de patiënt-huisarts relatie. *Nijmegen*, 1975.
- Weijel, J. A. Psychiatry in general practice. *Amsterdam (GU)*, 1958.
- Wielen, Y. van der. De huisarts en de doeltreffendheid van zijn aandeel in de gezondheidszorg. *Leiden*, 1960.
- Winkler Prins, J. Huisarts en patiënt. Een empirisch-sociologisch onderzoek naar het verband tussen maatschappelijke bindingen van patiënten en hun beeld over de huisarts. *Amsterdam (VU)*, 1966.
- Zweens-Wiersema, A. C. Huisarts en geestelijke gezondheid. Een onderzoek naar de beeldvorming van de Groningse huisartsen omtrent de geestelijke gezondheidszorg en hun plaats in deze zorg. *Groningen*, 1968.

Bijlage 3

Drie dissertaties geschreven door huisartsen vóór 1900

- Hartogh, Jacob de. Ueber Para- und Perimetritis puerperalis. *Freiburg*, 1895.
- Hartogh, J. de. Ueber Peptonurie und den Nachweis der Peptons im Harn. *Amsterdam*, 1897.
- Simons, H. De typhus-epidemie te Maassluis in de maanden april en mei 1865. *Leiden*, 1866.

Bijlage 4

Sociaal geneeskundige onderwerpen waarin de rol van de huisarts ter sprake komt

- Bakker, L. F. Kwakzalverij en onbevoegd uitoefenen der geneeskunst. *Utrecht*, 1969.
- Coppes, A. H. J. Maatregeleninstellingen op het gebied der volksgezondheid in een stad van 100.000 inwoners. *Groningen*, 1948.
- Doeleman, F. P. J. Geneeskundige ziektestatistiek en ziektecontrole. *Leiden*, 1928.
- Groeneveld, H. L. Indicia Sanitatis. Een onderzoek naar de kenmerken der volksgezondheid in de stad Nijmegen. *Amsterdam*, 1940.
- Haas, G. de. Een onderzoek naar vòorkomen en betekenis van ongevallen die in de woning plaatsvinden. *Groningen*, 1958.
- Loo, C. J. van der. De arts in gemeentedienst en in het bijzonder als schoolarts. *Utrecht*, 1918.
- Mettrop, G. G. J. De kinderuitzending in Nederland. Een kritische studie. *Utrecht*, 1945.
- Sauër, H. C. Geneeskundige verzorging van

den minvermogenen zieke in Nederland. *Utrecht*, 1935.

Waller, H. Wettelijke regeling der bestrijding van besmettelijke ziekten. *Utrecht*, 1906.

De lijst met de 237 titels is te verkrijgen door storting van f 8,- op giro 3958870 van de Stichting tot Bevordering van de Huisartsgeneeskunde in de Regio Noord-Nederland te Groningen, onder vermelding van „Boekenlijst”.

25 jaar N.H.G.

Op 27 en 28 november vindt in Nederlands Congresgebouw te Den Haag het jubileumcongres van het Nederlands Huisartsen Genootschap plaats, onder het thema *Huisarts, je staat er voor*. Een groot aantal onderwerpen komt bij die gelegenheid aan de orde:

- mogelijkheden tot nascholing (seksuologie, diabetes mellitus);
- toetsing van het eigen handelen, zowel in de vorm van zelftoetsing als samen met andere huisartsen;
- een voordrachtencyclus met als uitgangspunt het thema „Waardoor is de afgelopen jaren de ontwikkeling van de huisarts gekenmerkt”?
- zijn er taken die de huisarts ten onrechte laat liggen?
- over welke vaardigheden moet de huisarts beschikken om in de komende jaren te kunnen functioneren?
- welke betekenis hebben deze vaardigheden; wat is de invloed van de maatschappij op de huisarts en welke invloed heeft de huisarts op de maatschappij?

Belangstellenden die geen inschrijfformulier hebben ontvangen, kunnen zich wenden tot het Jubileumcongres-secretariaat, p/a QLT Convention Services, Keizersgracht 792, 1017 EC Amsterdam; telefoon 020-223720.

Hoogleraren huisartsgeneeskunde en universitaire huisartseninstituten

Prof. Dr. H. J. van Aalderen, Haringvlietstraat 16, 1078 KC Amsterdam, 020-482095; Huisartseninstituut V.U., Combinatiegebouw Uilenstede 108, Postbus 7161, 1007 MC Amsterdam, telefoon 020-5484535, telefoon Prof. van Aalderen 020-5484529.

Prof. Dr. G. J. Bremer, Lutborgsweg 9c, 9752 VS Haren (Gr.), 050-349773; Afdeling Huisartsgeneeskunde, Anth. Deusinglaan 4, 9713 AW Groningen, telefoon 050-114718 (groepspraktijk), 050-116140 (instituut).

Prof. Dr. H. J. P. M. Dijkhuis, Oosterhoutsedijk 47, 6663 KT Lent, 080-233061; Leids Instituut voor Huisartsgeneeskunde, Faculteitspaviljoen, Wassenaarseweg 62, 2333 AL Leiden, telefoon 071-148333 (toestel 4680).

Prof. Dr. J. C. van Es, Emmalaan 23, 7316 ED Apeldoorn, 055-18396; Instituut voor Huisartsgeneeskunde der Rijksuniversiteit Utrecht, Mariahoek 5-6, 3511 LD Utrecht, telefoon 030-313802.

Prof. Dr. H. J. Dokter, Zwanenkade 104, 2925 AT Krimpen a/d IJssel, 01807-18614; Rotterdams Universitair Huisartseninstituut, Matheneserlaan 264, 3021 HR Rotterdam, telefoon 010-633966.

Prof. Dr. F. J. A. Huygen, Pastoor van Laakstraat 52, 6663 CB Lent, 080-221029; Nijmeegs Universitair Huisartsen Instituut, Postbus 9101, 6500 HB Nijmegen, telefoon 080-514411 (toestel 4411).

Prof. B. S. Polak, Keizersgracht 29, 1015 CD Amsterdam, 020-237801; Instituut voor huisartsgeneeskunde der Universiteit van Amsterdam, Vondelstraat 35, 1054 GJ Amsterdam, telefoon 020-164722 (toestel 151).

Prof. Dr. W. Brouwer, Groenereijn 24, 6267 BM Cadier en Keer, 04407-1658; Capaciteitsgroep huisartsgeneeskunde Rijksuniversiteit Limburg, Postbus 616, 6200 MD Maastricht, telefoon 043-888618.